

Кіреєва О.Д.

студент;

Вахняк Н.В.

старший викладач,

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

ЗАСОБИ ВИХОВАННЯ ГУМАННОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІКИ

Сучасний світ стоїть на порозі новітнього інформаційно-технологічного прориву, у якому людина, бажаючи реалізувати себе в усіх сферах діяльності, не помічає, як позбавляється почуття людинолюбства, співпереживання, найголовніших життєвих цінностей. Вони є базовими складовими такої системи установок особистості, як гуманність.

В наш час, безперечно, актуальним є питання щодо виховання гуманної поведінки починаючи з раннього дошкільного віку, закладання в дітей всіх моральних цінностей. Як стверджує більшість науковців, дошкільний вік – період в розвитку людини, коли закладаються найголовніші риси характеру. Саме вони будують ті почуття, які індивід може проявити стосовно суспільства, природи, світу. Це дуже важливо, адже діти – наше майбутнє, яке має будуватись на найцінніших моральних принципах з найкращого прикладу – прикладу дорослого сучасності.

Ідея виховання гуманної поведінки набула розвитку у працях таких видатних діячів, як К. Гельвецій, Я. Коменський, Дж. Локк, Й. Песталоцці, Е. Роттердамський, Ж.-Ж. Руссо, Б. Спіноза, Я. Коменський та ін. Це питання також досліджували відомі психологи (Е. Берне, І. Бех, Л. Виготський, О. Запорожець та ін.). На аспекти питання виховання гуманності у дітей дошкільного віку звертають увагу науковці сучасності: Л. Артемова, Л. Божович, С. Карпова, В. Котирло, М. Лісіна, Т. Поніманська, Є. Субботский, Т. Фасолька, С. Якобсон та багато ін.

У словнику іншомовних слів «гуманізм» (від лат. *humanus* – людський, людський) – світогляд, заснований на ставленні до людини як до найвищої цінності, на захисті права особистості на свободу, щастя, всебічний розвиток і прояв своїх здібностей [4, с. 226].

В своїх дослідженнях І. Хомякова відзначає про гуманізм, як про людяність в усіх багатоманітних проявах людської поведінки, яка спрямована на розвиток усього розумного, що сприяє життю. Отже, людяність з великою силою може сприяти оберіганню життя і захисту прав людини, як цінностей.

Трактуючи думку Р. Калініної, гуманність є особистісною якістю, зміст якої обумовлений наслідуванням принципів гуманізму на основі доброзичливого повсякденного ставлення людини до довкілля [2]. Виходячи з цієї думки, ми можемо стверджувати про велику роль дорослого, з якого бере приклад дитина, адже дорослий є авторитетом для маленької людини, яка тільки пізнає світ.

Отже, гуманізм, гуманність – це ті основні характеристики поведінки людини, які визначають її ставлення до інших людей, до себе самого, до всього оточуючого, тобто це риси гуманної поведінки.

Вчені-дослідники сучасності виокремлюють такі компоненти гуманної поведінки: повага, чуйність, почуття справедливості, співчуття, довіра, самокритичність, мужність. Ці компоненти розкривають саме змістову сторону гуманності, а до її зовнішнього вираження відносяться такі якості, як ввічливість, терпимість, скромність, поступливість.

Зазначаємо, що виховання гуманістичних засад особистості починається з перших років її життя. На кожному етапі розвитку дитини дошкільного віку гуманна поведінка змінюється відносно психологічних змін особистості. У дітей раннього віку виховання моральності полягає у формуванні досвіду спілкування з близькими людьми в процесі спільної з ними предметної та ігрової діяльності, в прагненні наслідувати іншого дорослого. В молодшому віці помічається прояв інтересу до іншого (однолітка) як соціальної істоти, партнера по спільній грі. На цьому етапі необхідно у дитини розвивати здібності до первинного сприйняття переживань і почуттів іншого. Середній вік – поступове усвідомлення моральних цінностей і їх значення для інших і самого себе. Старший вік – усвідомлення і самостійне використання гуманістичних норм і правил поведінки. Кожен етап розвитку має свої відмінності, задачі, але одну єдину мету – виховання гуманного відношення у дитини.

Основою гуманної поведінки є моральне виховання. В свою чергу моральне виховання є цілеспрямованим процесом формування у людини етичних знань, моральних потреб, ідейно-моральних переконань, моральних якостей і почуттів, стійких та звичних норм поведінки, які відповідають моральному ідеалу на основі засвоєння норм і принципів моралі та участі в практичній діяльності.

Виходячи з вище сказаного, ми стверджуємо, що першоджерелом гуманного відношення є моральне виховання.

Безпосередньо, у системі виховання велику роль відіграють засоби. У вихованні гуманних почуттів у дітей дошкільного віку використовують засоби морального виховання. Їх можна об'єднати в декілька груп: художні засоби, природа і власна активна діяльність дітей.

Таблиця 1

Характеристика засобів виховання гуманних почуттів

Групи засобів виховання гуманних почуттів	Складові засоби виховання гуманних почуттів	Вплив засобів виховання гуманних почуттів
Художні засоби	Художня література, образотворче мистецтво, музика, кіно і інші засоби	Сприяють емоційному забарвленню пізнаваних моральних явищ, ефективні при формуванні у дітей моральних представлень, моральне почуття

Природа	Навколишній світ рослинний і тваринний	Викликає у дитини гуманні почуття, бажання піклуватися про тих, хто слабкіше, хто потребує допомоги, захищає їх, сприяє формування у дитини упевненість в самому собі
Власна активна діяльність дітей	Гра, праця, навчальна діяльність, художня діяльність	Необхідна при вихованні моральної поведінки, коригуванні уявлень про мораль і виховання почуттів і стосунків

Кожна група засобів має свої складові виховання гуманних почуттів, різний вплив у вихованні дитини, але при поєднанні цих засобів можна отримати один єдиний очікуваний результат – високий рівень сформованості гуманної поведінки у дитини.

У вихованні гуманної поведінки дітей дошкільного віку використовують саме такі засоби, як:

- психотехнології (гімнастика почуттів, енергійні вправи «Жива вода», «Серце в долонях», «Тепло від рук ближнього», «Вітерець щастя»);
- заняття про добро, чуйність та красу, де використовують матеріал з книжок, приклади з життя;
- казки про мораль (етичні казки);
- ігрові технології «Квітка ввічливості», «Дзвіночки совісті», «Промінчик людяності», «Дерево добра», «Допоможемо разом»;
- ситуації морального вибору (порівняльні, оцінювальні, проблемні);
- складання родового дерева, розгляд сімейних фотографій, документів, листів та інших родинних реліквій;
- подорожі до країни Милосердя, Чуйності, Ввічливості, Вдячності;
- проєктивні діагностичні методики (малюнки «Я і моя сім'я», «Життя», «Добро»);
- театралізовані вправи «Прихід у гості до бабусі», «Відвідини хворого», «Вітання з днем народження» та ін.

З вищесказаного ми можемо стверджувати, що кожен засіб цікавий, різний; можна використовувати як на занятті, так і в спеціально відведений час. З кожним використанням таких засобів дитина більше усвідомлюватиме, що таке насправді гуманне відношення до оточуючого.

Вибір засобів морального виховання залежить від провідного завдання, від віку вихованців, від рівня їх загального і інтелектуального розвитку, від етапу розвитку моральних якостей [3].

Головним засобом виховання гуманної поведінки у дітей є їх спілкування з дорослими та однолітками. Саме завдяки спілкуванню діти пізнають навколишній світ, отримують досвід [1, с. 117].

Утвердженню у свідомості дитини гуманістичних почуттів сприяє участь дошкільника у груповій взаємодії. Вживаючись у групу однолітків, дошкільник вчиться узгоджувати свої цілі, інтереси з цілями та інтересами групи, поступатися «своїм» заради «колективного»; переживати, відповідати не тільки за себе, а й за товаришів.

Багато науковців, дослідників, психологів вважають і наголошують на тому, що важливим і дуже результативним є той момент, коли у вихованні гуманної поведінки бере участь в житті дитини сім'я. Ніхто інший немає ближчого контакту з дитиною, як її батьки. Вони найближчі люди, які знають поведінку своєї дитини, знають до неї підхід в різних ситуаціях. Слово і вчинок батьків мають більше значення для дитини, ніж будь-кого іншого. Тому, найголовніші засади у вихованні дитини як особистості повинні брати на себе батьки, в тому числі і виховання гуманної поведінки. Це проведення різних театральних інсценувань, спільний перегляд мультфільмів на морально-етичну тематику («Маша і Медвідь», «Лунтик», «Просто так», «Їжачок та дівчинка»), проведення бесід, створення проблемних ситуацій та їх обговорення, та подання власного прикладу.

Таким чином, гуманна поведінка уособлює в собі любов до людей, добре шанобливе відношення до оточуючого, повагу до ближнього, до його діяльності. Це породжує впевненість в собі, як в індивідуальності. У вихованні гуманних почуттів у дітей дошкільного віку використовують засоби морального виховання. Важливо, щоб ці засоби були правильно та чітко підібрані відповідно до віку дітей та їх особливостей.

Список використаних джерел:

1. Гуманістичне виховання дітей дошкільного віку в контексті інноваційної педагогічної діяльності: монографія / За наук. ред. Т. І. Поніманської, І. М. Дичківської. – Рівне: Волинські обереги, 2012. – 208 с.
2. Калініна Р. Р. Тренінг розвитку особистості дошкільника: заняття, ігри, вправи [Текст] / Р. Р. Калініна. – СПб.: Мова, 2005. – 160 с.
3. Конохова Е. С. Проблема нравственного воспитания современных дошкольников [Электронный ресурс] / Е. С. Конохова // Детский сад: теория и практика. – 2011. – Режим доступа: http://www.editionpress.ru/archive_ds_2011.html
4. Словник іншомовних слів // за ред. О. С. Мельничука. – 2-е вид. – К., 1985. – 432 с.